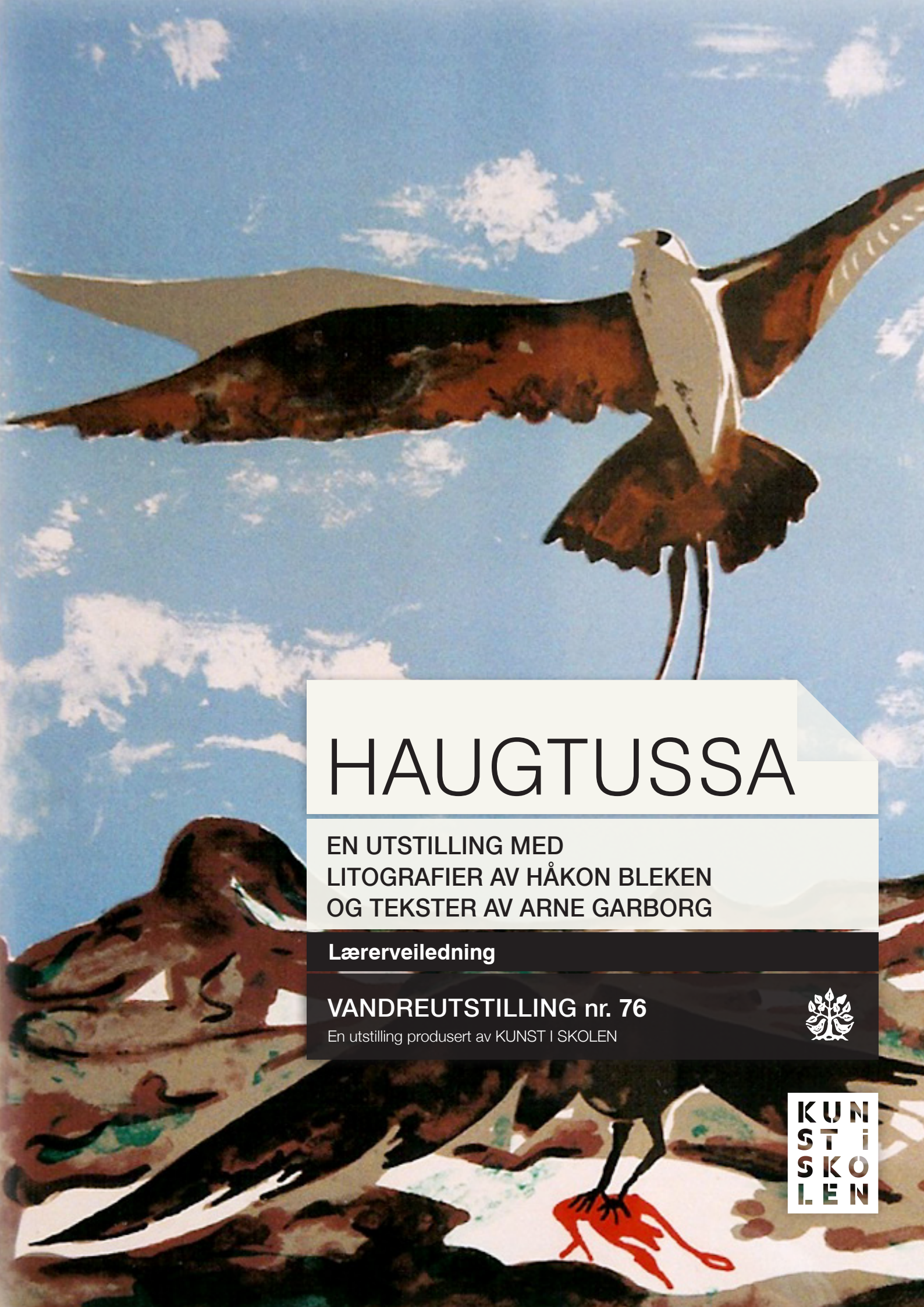

HAUGTUSSA

EN UTSTILLING MED
LITOGRAFIER AV HÅKON BLEKEN
OG TEKSTER AV ARNE GARBORG

Lærerveiledning

VANDREUTSTILLING nr. 76

En utstilling produsert av KUNST I SKOLEN

**KUN
ST I
SKOLEN**

HAUGTUSSA

Da Arne Garborgs diktverk "Haugtussa" ble gitt ut i 1895, visste han nok lite om hvilken inspirasjonskilde det skulle bli for andre kunstnere. Komponisten Edvard Grieg fikk tak i diktsamlingen i mai samme år, og ble straks grepet av poesien. Allerede i juni hadde han komponert 12 sanger, og flere skulle det bli. I 1898 valgte Grieg ut de åtte sangene som fikk være med i opus 67 for sang og orkester. Garborg selv ble svært begeistret for Griegs behandling av tekstene, og takket ham i et brev etter urfremføringen i Kristiania. Håkon Bleken fikk i 1993 oppdraget med å illustrere "Haugtussa", men da var det Griegs sanger han skulle lage bilder til, ikke Garborgs tekst alene. Dette var i forbindelse med Griegs 150-årsjubileum i 1993.

Med poesi, musikk og bilde som utgangspunkt ble utstillingen "Haugtussa" laget med tanke på å formidle kunst og et lite stykke kulturarv til skolebarn over hele landet. Formålet med utstillingen er å gi elever og lærere nye innfallsvinkler til arbeid i tradisjonelle skolefag.

Det er Nordnorsk kunstmuseum under ledelse av Greta Bjørnhaug som har stått for valg av bilder, musikk og utarbeidelse av pedagogisk materiale. Med seg i prosjektgruppen hadde hun Turid Steen, høgskolelektor fra tidligere Tromsø lærerhøgskole, Nora Kiil, kunst- og håndverkslærer fra Grønnåsen ungdomsskole, Marianne Fjellbakk, norsklærer fra Grønnåsen skole, høgskolelektor Gulle Stehouwer og pedagogisk konsulent Jarle Benjaminsen fra tidligere Nordnorsk musikkonservatorium.

Denne lærerveiledningen er basert på studieheftet som prosjektgruppen skrev til vandreutstillingen, og inneholder bl a en kort innføring i billedkunstens og musikkens "grammatikk", i tillegg til Garborgs tekster og oppgaver til elevene.

INNHALDSFORTEGNELSE

Forord	s. 2
Bildene i utstillingen	s. 3
Arne Garborg og Haugtussa	s. 8
Håkon Bleken	s. 9
CD med musikkseksempler	s. 10
Om å se på billedkunst	s. 11
Om å lytte til musikk	s. 13
Oppgaver til elevene	s. 15

JÆRLANDSKAP

Utanfor, i vest, bryt havet
på mot ei sju miler
lang låg sandstrand.

Det er sjølve havet. Nordhavet,
breitt og fritt, ukløyvt og
utøymt, endelaust. Svartgrønt
og salt kjem det i veldig rulling
veltande inn or dei vestlege
himlar, drive av storstormane
frå Nordisen og Kanalen,
køyrande sine fakskvite
brimhestar fram or skodda, so
skumskavlen stend, durande
sin djupe æveheims orgetone
fra dei ytste avgrunnar.

So støypar det seg mot strandi
og krasar seg sund i kvit foss,
med dunk og dyn og lange
brak, døyande bort i døyvt
dunder.

Opp frå den låge sandstrandi
tøyer seg eit armt, grått land
med lyngbrune bakkar og
bleike myrar, oversådd med
kampestein, trelaust og berrt;
avstengt mot aust med ein lang,
låg fjellgard. Endelaust synest
den nakne hei. Men her og der
blånar ein einsleg tjørn, som
ligg og gror att, eller eit stort,
stilt vatn. Her susar vinden dag
og natt. Og grå-veret ligg lågt
over vidda, der haren rømer frå
stein til stein og allslags brun og
spettut og vill fugl ligg i løynde
reir og blinkar og blundar.

Over det heile spanar himmelen
seg vid og grå, frå fjellgarden til
havs og so vidt ein ser,- det
einaste ljose over tilværet. Den
har ein for augo kvar ein går.
Full av skyer og storm heng han
mest alltid. Stundom sig han åt
jordi og sveiper landet i regn og
skodd som i ein duk. Og det
regner og regner til landet
fløymer.

Her og der oppetter bakkar og
rés kryp låge hus i hop i
småkrullar som søkjande livd. I
den tette lufti hildrar dei seg
halvt bort, sveiper seg i
torvrøyk og havdis som i ein
draum; stengde og stille ligg dei
bortetter viddene som
tusseheimar. Rundt husi
skimtar det fram bleike grøne
flekke av åker og eng som øyar
i lyngvidda: kvar bite og kvar legg er
avstengd og innlodd
mes steingjerde som lange
røyser.

I desse heimane bur folket.
Det er eit sterkt, tungt folk, som
grev seg gjennom livet med
gruvling og slit, putlar med
jorid og granskar skrifti, piner
korn av aur'en og von av sine
draumar, trur på skillingen og
trøyster seg til Gud.

Tekst: Utdrag fra FRED av Arne Garborg
Litografi av Håkon Bleken

VESLEMØY

Ho er mager og myrk og
mjå med brune og reine
drag
og augo djupe og grå'
og stilsleg, drøymande lag.
Det er som det halvt om halvt
låg ein svevn yvi heile ho;
i rørsle, tale og alt
ho hev døyvde ro.

Under panna fager men låg
lyser augo som att-um eim;
det er som dei stirande såg
langt inn i ein annen heim.

Ho gjeng åt sin omnskråbenk
og set seg, men veit det knapt,
og tek denne mjølkeskjenk
og sit der roleg fortapt.
Berre barmen gjeng sprengd og tung,
og det bivrar um munnen bleik.
Ho er skjelvande sped og veik,
midt i det ho er ven og ung.

Tekst: Utdrag fra HAUGTUSSA
av Arne Garborg
Litografi av Håkon Bleken

MØTE

Ho sit ein sundag lengtande i lid;
det strøymar på med desse søte tankar;
og hjarta fullt og tungt i barmen bankar,
og draumen vaknar, bivrande og blid.
Då gjeng det som ei hildring yvi nuten;
ho raudnar heit, - der kjem den vene guten.

Burt vil ho gøyme seg i ørska brå,
men stoggar tryllt og augo mot han vender;
dei tek einannan i dei varme hender
og stend so der og veit seg inkje råd.
Då bryt ho ut i dette undringsord:
"men snilde deg då... at du er so stor!"

Han smiler raud og strekkjer led og legg;
"det e vel so, når guten kar må væra,
han lærer au som vaksen kar må bera".
- Og tenk, eg trur at du hev fengi skjegg!"
"det var der fyrr", han svarar stø og sann;
"men kanskje det hev vaksi litegrand".

Han mjuk seg ned attunder steinen slengjer,
og upp or lúmma nistemmat han dreg;
og gild han vera skal som andre drengir;
"sjå eg har egg! Deim tok eg med til deg".
Ho lær og set seg, so ho nett kan få sjå han.
i barm det gjeng; ho fær kje augo frå han.

So sit dei der i denne varme dag;
han lentug er, og ho må læ i eino;
ho er så glad som fuglen millom greino,
men kann kje koma rett i svalle-lag.
No, då dei rett skal hava gildt og gaman,
ho sit der hjelpelaus og er som framand.

Han bad um sogur, men kann inkje få;
alt det ho stundom såg og langsynt drøymde,
det kan ho liksom ikke koma på;
det er som alle slike ting ho gløymde.
"Nei lat no trolli", bed ho, "gå for seg.
I dag eg heller vil høyre på deg".

Han gjerne då fortøl um Skarebrøtet,
der upp han vaks, og som han ein gong fær;
dei fire kyr skal maklegt føde der,
når han fær stelt det på den rette måte.
Kvart ordet hans ho trygt kan stole på;
og alt ho spyrr om; alt ho vita må.

So dreg dei rundt um lid og logne strender
med snilde smale og den kloke ku;
og når et bil dei kan seg trygge tru,
so tek dei fisk i bekk med berre endar.
Den steikjer dei på glod som best dei rekk,
og tømmer so den gode nistesekk.

D'er gildt! - når berre ikkje dette var,
at ingin av deim lengrer fri og kyrr
den andre kan i augo sjå som fyrr; -
han òg er brydd, som skulde vera kar.
Når berre ikkje dette eine skilde,
å nei, so godt som då det vera vilde!

Men upp det dreg; og døyvde toremål
i bergi brumlar; snart vil regnet drive;
ved Gjøtleberget snøgt dei må seg live;
der under heller er eit livdahöl.
Det er kje stort; nett so det er vel vitjande.
Der inne dei kryler, og der vert dei sitjande.

Og som det lid til svale kveldings stund,
alt meir og meir i lengt dei saman søkjer;
og brått um hals den unge arm seg krøkjer,
og øre skjelv dei saman munn mot munn.
Alt svimrar burt. Og der i kvelden varm
i heite sæle søv ho i hans arm.'

Tekst: Utdrag fra HAUGTUSSA
av Arne Garborg
Litografi av Håkon Bleken

ELSK

Den galne guten min hug hev dåra;
eg fanga sit som ein fugl i snøra;
den galne guten, han gjeng so baus;
han veit at fuglen vil aldri laus.

Å gjev du batt meg med bast og bende;
å gjev du batt meg så bandi brende!
Å gjev du drog meg so fast til deg,
at heile verdi kom burt for meg!

Ja kunde rett eg mi runelekse,
eg vilde inn i den guten vekse;
eg vilde vekse meg i deg inn,
og vera berre hjaa guten min.

Å du som bur meg i hjarta inne,
du magti fekk yvi alt mitt minne;
kvart vesle høgsviv som frammum dreg,
det berre kviskrar um deg, um deg.

Um soli lyser på himlen blanke,
no ser ho deg! Det er all min tanke;
um dagen dovnar og skümming fell:
Sskal tru han tenkje på meg i kveld?

Um vinden strid yvi heidi susar,
det gula håret ditt visst han krusar;
um regnet dryp med sin døyvde gråt,
og stakkars guten, no vert du våt.

Å berre timane vilde skride,
og berre dagane vilde lide!
Men eg vil kveda og vera glad;
for um sundag kjem han, trala, trala!

Tekst: Utdrag fra HAUGTUSSA
av Arne Garborg
Litografi av Håkon Bleken

VOND DAG

Ho reknar dag og stund og seine kveld
til sundag kjem; han hev so trufast lova,
at um det regnde småstein yvi fjell
so skal dei finnast der i "gjætarstova".
Men sundag kjem og gjeng med regn og rusk;
ho eismal sit og græt attunder busk.

So vel ho veit han aldri svike kann,
um det kjem gode dagar eller vonde;
han veit at då ho aldri liva kunde,
men sokk og dreiv som kalde lik i land.
Men tungt er hjarta i den unge bringe,
og rædde gråten kann ho ikkje tvinge.

Då kjem ho heim ein sundags kveld mot haust,
av hugverk mødd og sjuk av ank og otte
og trøytt og tung. All dagen hev det aust
med regn, so reint i falum ho vasse måtte.
Ho berre skundar seg og vil i seng.
Det er det einaste ho veit og treng.

Men nett er gamlen komin heim frå kyrkja:
og no med pipa nøgd han nytt fortøl:
"jau då var Jon i Skarebrotet sæl,
um hans ho vart, den kaute velstands-fyrkja!"
Ho kjenner styng i bryst og skjelv i kne;
i vanmagt trøytt ho sig på stolen ned.

Då fær ho høyre meir enn sjølv ho vilde;
ho høyre må, at denne guten staut,
som hu trudde, lett sin lovnad braut
og floksa fritt med alle gjentur gilde.
Men no han vankar klok på bele-rås
til sjølvve rike megga ifrå Aas.

Og denne etter Jon er reint som gali;
ho lokkar han so alle kann det sjå;
at han so vel som andre vita må,
at ho er best av alle gifte-vali.
Og so med denne drosi eine dansar han,
og andre gode gjentur aldri ansar han.

Som fuglen, såra under varme veng
so blodet tippar lik den heite tåre,
ho dreg seg sjuk og skjelvande i seng
og vrid seg natti lang i gråten såre.
det slit i hjarta og det brenn på kinn.
No må ho døy; ho miste guten sin.

Tekst: Utdrag fra HAUGTUSSA
av Arne Garborg
Litografi av Håkon Bleken

Arne Garborg (1851-1924) er født i Time på Jæren i 1851. Farens tungsindige, mørke og fanatiske livssyn la tyngsel over hjemmet og gjorde Garborgs barndom til en gledesløs tid. Naturen han vokste opp i virket sterkt og tungt på ham. Når han stod ved stranda en stormdag, eller gjette alene opp i heiene, følte han ofte naturkreftene som truende og vonde. Mye av sin egen angst og avmakt har han diktet inn i "Veslemøy" i "Haugtussa". Garborg gikk på skolen i hjembygda, tok lærereksamen og var senere lærer i Søndeled ved Risør. Man så brøt han opp og reiste til Kristiania for å studere ved Heltbergs studentfabrikk. Han var fattig og slet i denne tiden, og levde av brød og portøl. Han tok artium med beste karakter og ville studere. Garborg hadde tjent noen skillinger nå og da ved å skrive i aviser og blad, og forsto at han hadde evner som dikter.

Nynorsk var Garborgs naturlige mål, og han skjønnte at han måtte bruke dette for å finne sin personlige stil. Som aktiv i målsaken ble han redaktør for den nye målavisen Fedraheimen. Her ble hans kjente fedrelandssang, "Gud signe Norges land", trykt 17. mai 1878.

I årene i Kristiania prøvde han å frigjøre seg fra det mørke og pietistiske livssynet han hadde vokst opp med. Bøkene viser at han strir med dette. Hans første roman het "Ein fritenkjar". Den neste, "Bondestudentar", handler om en ung bondegutt som kommer inn til hovedstaden for å studere og møter vanskeligheter og motgang. I det ytre går det ham tilsynelatende godt, men han mister seg selv og sviker det beste i seg. Garborg har tydeligvis gjennomlevd den kampen han skriver om i boka. Til tross for at Garborg levde i byen og gjorde reiser til utlandet, følte han seg hjemme på landet. Han fikk seg en liten jordfleck i Østerdalen, Kolbotnen, hvor han bodde noen år sammen med sin hustru. Har fant han freden og roen han syntes han hadde mistet i byen. Han skrev bl. a. "Bygata kan være gild, men ho er ikkje til å slå rot i", og "Inst inne hører eg til dei buande. Eg er bonde". Fra Kolbotnen skrev Garborg en rekke brev til Fedraheimen som ble samlet i boka "Kolbotnbrev". Senere fikk Garborg seg en liten stue på Jæren, Knudaheio, hvor han som oftest bodde om somrene.

I boka "Fred" skriver han om farens strenge og mørke religion. Garborg mente derimot at kristendommen ikke var mørk og trist, og at lyse makter kunne seire over de mørke og vonde. Dette er innholdet i "Haugtussa". Arne Garborg har samlet våre lengsler innad mot vårt eget vesen. Han har ropt på alt som er norsk i oss, og han skal få svar." Dette var dikteren Arnulf Øverlands minneord om Garborg ved minnehøytideligheten i Trefoldighetskirken i Oslo etter hans død i 1924.

Kilde: A. Schanche: *Min første litteraturhistorie*.

Håkon Bleken ble født i Trondheim i 1929. Han ble utdannet maler ved bl a Statens Kunstakademi under Jean Heiberg og som grafiker under Chrux Dahl. I 1971 laget han en serie kulltegninger kalt *Fragmenter av et diktatur*, og disse blir regnet som hans gjennombrudd som kunstner. Bleken regnes som en av våre betydeligste samtidskunstnere og bildene hans er bl a innkjøpt av Nasjonalmusset for kunst, arkitektur og design og Norsk Kulturråd. Bleken har utført en rekke utsmykningsoppdrag og har mer enn 30 separatutstillinger bak seg.

I sine tidlige bilder benyttet Bleken et konstruktivt bildespråk, det vil si at bildene var konstruert ut fra geometriske former. Han var opptatt av farger og var en god kolorist. Bildespråket fortsatte å være geometrisk, men ble etter hvert mer kubistisk og abstrakt. Han var først og fremst opptatt av form og farge i bildelagingen, mens innholdet kom i annen rekke. I begynnelsen av 60-årene ble Bleken ansatt ved avdeling for form og farge på tidligere NTH, Norges Tekniske Høyskole i Trondheim. Sammen med fire andre kunstnere som arbeidet der dannet han Gruppe 5. Denne tiden fikk mye å si for Blekens utvikling som kunstner. Han begynte å arbeide med rom - åpne og lukkede rom med og uten figurer - og bildene fikk et mer poetisk innhold. Han arbeidet også mye med kullstift, og eksperimenterte og fornyet denne sort-hvite teknikken.

Etter lengre tids sykdom ble innholdet i bildene hans dystre og fylt av angst. Bildene begynte å gi rom for opplevelse og et menneskelig innhold. Det var ikke lenger de formale, estetiske kvaliteter i bildet som var de vesentligste; bildene fikk nytt innhold og han begynte igjen å arbeide med oljemaleri.

Bleken bruker ofte collageteknikk som grunnlag for maleriene slik at d får et tvetydig innhold. Bildene kan i første omgang se vakre og harmoniske ut, men ved nærmere studier synes innholdet heller å uttrykke det motsatte. I flere bilder setter han bibelord og tradisjonelle andaktstemaer opp mot nåtidens lidelse og nød. Figurene er ofte naturalistiske, mens billedrommet er konstruktivt og surrealistisk. Arne Ekeland og engelskmannen Francis Bacon er blant de kunstnere som har betydd mest for Håkon Bleken.

I tillegg til litografiene til Haugtussa, har Bleken illustrert en rekke tekster fra norsk litteratur, f eks Henrik Ibsens *Hedda Gabler*, *Mysterier* av Knut Hamsun og *Babettes gjestebud* av Karen Blixen.

Til bildene av Håkon Bleken er det valgt ut bruddstykker av musikk. Musikken har ikke nødvendigvis direkte tilknytning til diktene i Haugtussa eller Blekens bilder. Hensikten med den utvalgte musikken er at den skal få lytterne til å føle stemninger eller tenke på opplevelser som utdyper inntrykket av bildet. Noen vil synes at musikken ikke passer til bildene. Det kan i så fall tjene som utgangspunkt for å diskutere, utdype og sette ord på det man hører.

Bilde nr. 1

Som musikk til "Jærlandskap" er det valgt "Calm Sea" fra balletten "Stormen" av Arne Nordheim.

De som spiller er Söddeutsche Rundfunk Sinfonieorchester & Chor med solister (CD: NCD - B 4932)

Bilde nr. 2, 3 og 4:

Griegs musikk til "Haugtussa" er valgt til disse bildene. Både musikken, bildene og diktene har samme titler: "Veslemøy", "Møte" og "Elsk". Marianne Hirsti, sang, og Rudolf Jansen, klaver, er solister. (CD: ARCD 1930)

Bilde nr. 5

Musikken som er valgt til "Vond dag" er åpningen på orkesterstykket "Arcana" av Edgar Varese. Det blir spilt av New York Philharmonic (CD: SMK 45844 ADD/ DDD, Sony Classical)

OM Å SE PÅ BILLEDKUNST

Det visuelle bildet kommer før ord - og forteller andre ting enn ord. Bildet gir assosiasjoner og kan sette i gang følelser. Et kunstverk er visuell kommunikasjon med sitt eget språk. Noen kunstneres språk er lett å forstå, mens det hos andre er vanskeligere. En tilskuer vil alltid tolke et kunstverk ut fra personlig erfaring, kunnskap, følelser og kulturell bakgrunn.

Den som vil forstå et kunstverk kan gå på oppdagelsesferd i bildet. Ved å skaffe seg kunnskap om virkemidler, teknikker, kunstneren og kunstens samtid, kan tilskueren komme bildet i møte og vil forstå billeduttrykket bedre. Jo mer kunnskap man har om kunst og kunstnere opp gjennom tidene, jo lettere er det å forstå de forskjellige tiders kunst.

Billedkunstens virkemidler

En billedkunstner tar i bruk mange virkemidler som påvirker og former opplevelsen for dem som betrakter kunstverket:

Komposisjon

Måten kunstneren ordner de forskjellige elementene på i et bilde kalles komposisjon.

Farger og fargeklanger

Det finnes bare tre helt rene farger - rød, gul og blå - og teoretisk sett kan alle andre farger skapes ved å blande disse tre. En rød farge føles varm og kommer mot oss i bildet, mens en blå vil kjennes kald og trekker seg tilbake. Foruten å kunne gjengi virkeligheten kan farger også brukes symbolsk, som når rød uttrykker fare eller kjærlighet. Kombinasjonen av farger kalles fargeklanger, og kunstneren kan benytte fargenes sammensetning for å påvirke publikum når han lager et bilde.

Form

Et maleri er opprinnelig en flate som etter kunstnerens bearbeiding får dybde, volum og form. Ved å fremstille bl a lys, skygge og stofflighet skapes plastisk form og volum på kropper og gjenstander i bildet.

Linjen

Linjen avgrenser formen i bildet. Den har sin egen spesielle funksjon - egenverdi - og sitt uttrykk, alt etter hva den beskriver. En linje kan ha spenst, den kan være stram eller den kan være slak og virke slapp. Horisontale og parallelle linjer kan gi følelse av ro, mens vertikale linjer kan antyde opphøydhed og verdighet.

Rom

"Rom" i billedflaten kan skapes på forskjellig vis. Formene kan ha forskjellig størrelse, som ved å ha store mennesker foran og små bak. Romformer kan overlappe hverandre ved f eks å sette en stol foran et bord. Bildet får linjeperspektiv ved at linjene møtes i et aller annet forsvinningspunkt. Fargeperspektiv oppnås med sterke, varme farger foran og kalde, duse farger bak. Også selve formene har volum og skaper rom.

Kontraster

Motsetninger som stor/ liten, saftig/ tørr, tykk/tynn, horisontal/ vertikal, mørk/ lys kalles kontraster. De kan gi komposisjonen en voldsom kraft eller være med på å fremheve forskjeller.

Størrelse

Et stort bilde som betraktes på avstand kan likevel fylle synsfeltet. De små bildene blir derimot intime og krever at tilskueren må gå innpå for å se nærmere.

En kunstner benytter ofte størrelse og format som en del av komposisjonen og budskapet i bildet.

Motiv og tema

Motivet er det man konkret ser - temaet kan være det bildet "handler" om. I f.eks. Edvard Munchs "Skrik" er motivet en person som skriker, men bildets tema er angst. Munch har her overført sin opplevelse av menneske og landskap - ved hjelp av linjer, farger og form - til en indre sjelstilstand.

Stofflighet

En maler som snakker om stofflighet mener den visuelle karakteren han ønsker å nå frem til.

Ved hjelp av punkt, linjer, farger, lys eller skygge kan overflaten forklares; publikum ser og "Føler" silkekjolen, fløyelsgardinene eller glassflaten.

Tittel

Bildets tittel kan være til hjelp når man prøver å finne en innfallsvinkel for å tolke det. Men tittelen kan også peke på ytre maleriske fenomener - f.eks. som når bildet heter "Blå komposisjon".

Rytme

Mange kunstnere skaper liv i bildene ved bevisst å lede tilskuerens blikk gjennom bildet. Blikket samler seg gjerne rundt et iøynefallende punkt og orienterer seg derfra før helheten trer frem.

Enkeltformene blir til et slags mønster - en slags rytme - som kan virke beroligende eller engasjere tilskueren med voldsom kraft.

OM Å LYTTTE TIL MUSIKK

I billedkunstens språk finner vi igjen elementer som vi kan kjenner igjen fra musikkens språk, bl a tema og motiv, fargeklanger og rytme. I motsetning til maleriet, blir musikken bare til mens den spilles, og klangen forsvinner straks. Musikken kan ikke "fryses" og studeres slik man gjør med et bilde. Du må i stedet lytte til det samme stykket flere ganger, før du kan prøve å sette ord på det du hører. Ved hjelp av innspillinger på f eks CD kan man lytte om og om igjen, og dermed lære musikken bedre å kjenne.

Komponisten skriver musikkstykket - langt eller kort - ut fra et tema, et motiv eller en stemning som skal formidles til lytteren. Komponisten har som billedkunstneren en rekke muligheter å velge mellom når han eller hun komponerer, og den varierte bruken av musikalske uttrykksformer gir lytterne ulike opplevelser når de hører et stykke musikk. Som i billedkunsten er det lytteren eller tilskueren selv som "eier" opplevelsen - alt avhengig av egen bakgrunn og stemning i øyeblikket.

Musikkens uttrykk

Musikkens språk er ordløst, men skal man snakke om det som er med på å farge ens opplevelse av et stykke musikk, må man også finne frem til ord og uttrykk som også andre forstår meningen med.

Puls

Den jevne grunnrytmen som bestemmer tempoet - pulsen - kan være hurtig eller langsom. Den er svært fremtredende i rock, mens den i andre sjangere høres mindre. Den må likevel kunne fornemmes av musikeren i enhver form for samspill.

Klangfarge

Instrumentene har ulike klang, f eks en fløyte og et klaver. Komponisten velger instrumentering ut fra om han ønsker at klangen skal være lys, mørk, skarp, myk, varm, kald, etc.

Tekstur

Egentlig betyr tekstur "sammenvevning". I forbindelse med musikk brukes "tekstur" om måten de enkelte instrumentklangerne utnyttes, enkeltvis eller mange sammen som klangflater. Man sier gjerne at det er tett eller åpen tekstur i et musikkstykke.

Rytme

Sammensetningen av korte og lange toner gir rytme i musikken. I en komposisjon kan komponisten f eks beskrive med lange toner eller med korte hissige.

Linje

Melodilinja kan være en melodi som er lett å følge i en komposisjon. Men en komposisjon kan også ha lange linjer som først trer frem etter at man har lyttet nøye og lenge.

Tema og motiv

Komponisten velger ofte en liten melodi eller frase som stadig vender tilbake i verket. Dette temaet eller motivet kan varieres på ulike måter, men på en slik måte at lytteren kjenner det igjen.

Form

Komponisten har gitt musikken en form; den kan opptre som gjentakelse - eller som kontrast. Mange komposisjoner har også en form hvor det er en tydelig introduksjon og en klar avrundning. Når man oppdager et musikkstykke er det som regel lettere å oppfatte og sammenholde det man har hørt.

Bilde nr. 1 Jærlandskap

1. Hvilket inntrykk får du av Jæren ut fra bildet?
2. Hvilke virkemidler har kunstneren brukt for å fortelle hvordan det er på Jæren?
3. Hvilken betydning tror du fuglen har i bildet?
4. Les teksten som omhandler Jæren. Er tekst og bilde samstemt?

Bilde nr. 2 Veslemøy

1. Hvilket inntrykk får du av Veslemøy - indre, ytre trekk, alder, tanker m.v. - ut fra bildet?
2. Hvilke virkemidler - stofflighet, farger, komposisjon, linjer - har kunstneren brukt for å beskrive Veslemøy?
3. Hvilken betydning får komposisjonen - som frontal (vist forfra) og ikke i profil - for ditt inntrykk av Veslemøy?
4. Er ansiktet tegnet i detalj og anatomisk riktig?
5. Les diktet. Hva synes du om kunstnerens tolkning av diktet?

Bilde nr. 3 Møte

1. Hvilken historie forteller bildet?
2. Hvilke konkrete detaljer legger du merke til?
3. Hvordan er bildet bygd opp og hvorfor tror du det er bygd opp slik?
4. Har noe i bildet symbolsk betydning?
5. Hva vil du si om fargebruken?
6. Les diktet. Hva skjer i møtet mellom de to?
7. Hvordan har kunstneren ved hjelp av oppbygging, detaljer, fargebruk, fått frem de forskjellige stadiene i møtet?
8. Er det sammenheng mellom dikt og bilde? På hvilke måter?
9. Hva synes du om kunstnerens tolkning av diktet?
10. Liker du bildet?
11. Kjenner du igjen noen av følelsene som er gjengitt i bildet?

Bilde nr. 4 Elsk

1. Hva legger du spesielt merke til i dette bildet?
2. Beskriv de to fuglene.
3. Hva symboliserer det røde sentralt i bildet, og hva tenker du når du ser det?
4. Hvilken eller hvilke farger er "hovedfarger"?
5. Er bildet naturalistisk eller abstrakt?
6. Les diktet og se på bildet igjen. Ser du mer i bildet nå?

Bilde nr. 5 Vond dag

1. Fortell hva du ser.
2. Hvilken stemning gir bildet deg?
3. Studér fuglene! Hvordan er fargebruken på fuglene og hvorfor er de så forskjellige?
4. Hva symboliserer fuglene - både i bildet og generelt?

5. I diktet er jenta lei seg. Kan du se av bildet hvorfor hun er det?
6. Hvordan får kunstneren fram fortvilelsen hennes?

Generelle spørsmål og oppgaver

1. Hva vet du om Arne Garborg?
2. Hva forteller diktene om 1890-årene?
3. Hva kan du si om formen - oppbyggingen, rim, rytme etc. - i diktene?
4. Hva vet du om Håkon Bleken?
5. Hvilken teknikk er bildene laget i?
6. Synes du Håkon Bleken har gjort en bra illustrasjonsjobb? Forklar hvorfor eller hvorfor ikke.
7. Ser du noen likhetstrekk i Blekens bilder?
8. Er det samsvar mellom dikt og bilde?
9. Tror du diktene og bildene er laget i samme tidsepoke?
10. Synes du temaene i diktene og bildene er aktuelle i dag, og har de noe å fortelle deg?
11. Hvilket bilde liker du best? Forklar hvorfor.
12. Studér et av bildene. Lag et dikt eller en kort prosatekst til det.
13. Illustrer et av diktene.
14. Velg et dikt av en annen dikter, illustrer det og fortell hvordan det føles å jobbe på denne måten.
15. Har du forslag til musikk som du tror kan passe til innholdet og stemningen i tekstene og bildene?

KUNST I SKOLEN

Kunst i Skolen (KiS) er en frittstående medlemsorganisasjon som i over seksti år har tilbudt et bredt utvalg kunstpedagogiske tjenester og materiell produsert spesielt for undervisningsinstitusjoner.

Kunst i Skolen har som formål:

- *Å arbeide for at visuell kunst skal få en sentral plass i lærings- og holdningsdannende arbeid i skolen.*
- *Å bidra til å vekke interessen for og gi kunnskaper om visuelle uttrykksformer slik de er kommet til uttrykk i tidligere tider og i dag.*
- *Å sette i verk tiltak som gir opplevelser, og som utvikler kunstforståelse, skapende evner, kritisk sans og følsomhet overfor visuelle uttrykk.*

Vår hovedoppgave er produksjon og administrasjon av kunstutstillinger som turnerer mellom skoler i hele landet. Når skolene mottar en utstilling følger det med skreddersydde undervisningsopplegg med referanser til målene i Kunnskapsløftet. Gjennom Kunst i Skolens vandreutstillinger får mange tusen skolebarn hvert år stifte bekjentskap med kjente kunstnere og originalkunst.

For å gi skolene læremidler med godt bildemateriale, produserer vi digitale bildepresentasjoner med utgangspunkt i kunst, arkitektur og design. Vi arrangerer årlige lærerkurs og studiereiser, og kan bistå skolene i forbindelse med kunstinnkjøp.

Medlemmer mottar månedsbrev med informasjon om nye utstillinger, bildepresentasjoner, kurs og månedens bilde.

Medlemmer får også rabatt på kunstkjøp i vårt galleri.

Kunst i Skolen er medlem i SEF, Samarbeidsforum for estetiske fag.

Kunst i Skolen
Kongens gate 2
0153 Oslo
23 35 89 30
Org.nr. 970 133 402
kis@kunstiskolen.no
www.kunstiskolen.no

**KUNST
KREATIVITET
KOMPETANSE**

KUNST I SKOLEN siden 1948
www.kunstiskolen.no